

روبن مانگاساریان؛ عکاس تاریخ استقلال ارمنستان

**لئون تر پتروسیان:
مستبد یا مردمسالار؟**

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:
لئون آهارونیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان

شورای نویسندگان:

کارمن آذریان

لیا خاچکیان

گارون سرکیسیان

آرمینه ملیک ایسرائلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان

ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی

www.hoos.com

وبسایت فارسی:

http://farsi.hoos.com

پست الکترونیکی:

hoos@inbox.com

در این شماره

۲	در صفحات ارمنی این شماره
۴	در تجارت خارجه ارمنستان ایران می تواند از ردیف هفتم به ردیف اول ارتقا پیدا کند گریگور آراکلیان
۶	عوامل بی ثباتی در قفقاز و رویکردهای امنیتی محمود واعظی
۸	صحنه سیاسی ارمنستان
۱۰	روبن مانگاساریان: عکاس تاریخ استقلال ارمنستان
۱۲	از میان ترجمه های ادبیات ارمنی در نشریه خوشه

بخش ارمنی

۲	جامعه آرامنه ایران
۴	زمین لرزه وان و ارمنستان
۵	دارون مارکاریان: شهردار جدید ایروان؟ تبیگران آودیسیان
۶	ارمنستان: به استقبال انتخابات سال ۲۰۱۲ گوهار آبراهامیان
۷	سریال های بی کیفیت تلویزیون های ارمنی سیرانوش گئورگیان

لئون تر پتروسیان: مستبد یا مردمسالار؟

۸	لئون تر پتروسیان کیست: وقایع نگاری یک زندگی
۹	جنگ یا صلح؟
۱۰	لئون تر پتروسیان
۱۴	۲۶ سپتامبر ۱۹۹۶، روز فراموش شده مبارزه برای دموکراسی واهان ایشخانیان
۱۶	آخرین جنگ لفظی تر پتروسیان-دانشناکسوتیون

۱۷	شعر: اینگبورگ باخمان
۱۸	داستان: وقتی کلاغ از مرز می گذرد کولیا در هوانسیان
۲۰	روبن مانگاساریان: عکاس استقلال، زمین لرزه و قره باغ
۲۳	تکنولوژی رقمی به حافظه آسیب می رساند نونه ماردیروسیان
۲۴	ناخن های ما آینه سلامتی ما هستند
۲۵	بازی های ورزشی آرامنه ایران و برخی ناراضی های سرگرمی
۲۸	

روابط با ترکیه را امضا کرد، تریطروسیان در ضمن مخالفت با برخی مواد آن با مخالفت‌های تندروانه با آن پروتکل‌ها نیز مخالفت کرد. در یک سال اخیر سرژ سرکیسیان هر از گاهی برای مذاکره با هاک چراغ سبز نشان داده است و بحث گفت‌وگو بین دولت و اپوزیسیون بسیار داغ بوده، اما تاکنون نتیجه چندان‌ی از آن عاید نشده است. تریطروسیان در جدیدترین اظهارات خود اعلام کرده است که اگر موفق نشوند دولت را به برگزاری انتخابات زودرس وادار کنند، در انتخابات پارلمانی سال آینده شرکت خواهند کرد تا به این وسیله بتوانند رئیس‌جمهور را استیضاح کنند. ادامه این سرگذشت را رویدادهای آینده نشان خواهند داد.

پرونده اصلی بخش ارمنی این شماره هویس به لئون تریطروسیان اختصاص یافته است. آیا با آن کارنامه، او یک مستبد است، یک عوام‌فریب یا یک هواخواه دموکراسی؟

دستیار اسقف اعظم

اکنون چند ماهی است که اسقف اعظم ارمنه ایران دستگیری دارند که به ایشان در اداره امور روحانی حوزه تهران و شمال کمک می‌کنند. عالی‌جناب ماکار آشکاریان، دستیار اسقف اعظم سپوه سرکیسیان، به درخواست ایشان از سوی اسقف اعظم حوزه سیلیسی کلیسای مرسلی ارمنی (آرام اول، مستقر در شهر آنتیلیاس لبنان) به ایران اعزام شده‌اند. عالی‌جناب آشکاریان قرار است مخصوصاً در امر راه‌اندازی مدرسه دینی ارمنه ایران نقش فعالی داشته باشند.

گفتنی است که حوزه‌های دینی سه‌گانه ایران، هر سه، تابع حوزه آنتیلیاس هستند و اسقف اعظم هر سه از آنتیلیاس به ایران اعزام می‌شوند. این موضوع از سوی برخی از روشنفکران و نویسندگان ایرانی جای پرسش دارد که چرا باید زعمای روحانی جامعه ارمنه از میان ارمنه غیر ایرانی باشند. یکی از دلایل این امر البته این است که در میان ارمنه ایران کسی که مدارج روحانی را طی کرده و به مقام اسقفی رسیده باشد وجود نداشته است.

زمین‌لرزه وان و ارمنستان

روز ۲۳ اکتبر زلزله شدیدی اطراف شهر وان در شرق ترکیه را لرزاند و خسارات جانی و مالی گسترده‌ای به بار آورد. لرزش زمین در مناطق شرقی ارمنستان و ایروان پایتخت ارمنستان نیز احساس شد. وان، مهم‌ترین شهر ارمنی‌نشین ولایات شرقی ترکیه یا ارمنستان غربی در اوائل سده بیستم میلادی بوده است. ارمنه این شهر در برابر نیروهای عثمانی که به قصد قتل عام به شهرشان حمله کرده‌اند مقاومت کرده و با کمک نیروهای روس از قتل عام نجات یافته‌اند، اما چندی بعد ناچار شده‌اند شهر را تخلیه کنند. شهر طعمه حریق شده و از میان رفته است. شهر وان کنونی در نزدیکی وان تاریخی ساخته شده و عمدتاً گردنشین است.

زمین‌لرزه‌ی وان باعث نگرانی‌هایی نیز در زمینه آسیب‌پذیری نیروگاه‌های اتمی ارمنستان به وجود آورد، اما مسؤولین امر با انتشار اطلاعیه‌ای به مردم اطلاع داده‌اند که نیروگاه *مدز/امور* هیچ آسیبی ندیده است.

دولت ارمنستان در کمک به مردم مناطق زلزله‌زده نیز مشارکت کرد و چند روز بعد از واقعه، هواپیمایی حامل چهل تُن کمک‌های جنسی ارمنستان از فرودگاه *رپونی* عازم ایالت ارزروم ترکیه شد.

واژگن سرکیسیان که در اجبار او به استعفا نقش کلیدی داشت در یک عملیات تروریستی در صحن پارلمان ارمنستان کشته می‌شود و با مرگ او و قربانی دیگر این حادثه کارن دمیرجیان، کوچاریان به رهبر بلامنزاع کشور بدل می‌شود. تریطروسیان در این مدت کتابی دو جلدی به نام *ارمنه و صلیبیون* منتشر می‌کند.

بازگشت تریطروسیان در سال ۲۰۰۷ به عنوان نامزد انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۸ اتفاق می‌افتد. او در نطق‌های آتشین خود گروه کوچاریان و سرژ سرکیسیان را به فساد و تلوچا به دست داشتن در عملیات تروریستی سال ۱۹۹۹ پارلمان متهم می‌کند و آن‌ها را دسته‌ای از راهزنان و اشرار می‌خواند و موفق می‌شود انبوهی از ناراضیان از وضع موجود را پیرامون خود جمع کند. نتایج رسمی شمارش آرای انتخابات، سرژ سرکیسیان را در همان مرحله نخست برنده انتخابات اعلام می‌کند. حالا هواداران تریطروسیان به خیابان‌ها می‌ریزند. در درگیری‌های روز اول مارس ده نفر کشته می‌شوند. تریطروسیان توانسته است از آن پس، به عنوان رهبر تعدادی از احزاب مخالف دولت تحت عنوان *هاک*، مردمی کثیر را بارها و بارها در اجتماعات بسیار بسیج کند و در یک سال اخیر خواهان برگزاری انتخابات زودرس شده است. وقتی سرژ سرکیسیان پروتکل‌های عادی‌سازی

در تجارت خارجه ارمنستان ایران می تواند از ردیف هفتم به ردیف اول ارتقا پیدا کند

سخنرانی گریگور آراکلیان، سفیر جمهوری ارمنستان در
جمهوری اسلامی ایران، در مؤسسه مطالعات قفقاز

مشارکت آنان در توسعه و پیشرفت زادگاهشان یکی دیگر از پشتوانه‌های مناسبات دو کشور است. ارمنه در هر جای دنیا که زندگی می‌کنند، مانند شهروندان آن کشور در رونق و اعتلاء آن کوشیده‌اند. شاه‌عباس اول به خوبی به این امر واقف بوده و با کوچاندن ارمنه به پایتخت خود، اصفهان، قبل از هر چیز به فکر بسط و توسعه صنعت و تجارت کشور خود بوده.

پناهنده شدن ارمنه ارمنستان غربی در بحبوحه قتل‌عام ارمنه و برخورد انسان‌دوستانه ایرانیان، نشانی از عمق مناسبات دو ملت است. طبیعتاً پس از کسب استقلال جمهوری ارمنستان در زمانی که دولت‌مردان ایران درصدد برقراری روابط سیاسی و دیپلماتیک با ارمنستان برآمدند، الگوی ارمنه ایران را مد نظر داشتند، پس بنابراین می‌توان گفت که ارمنه ایران پلی در راه پیشرفت روابط دو کشور محسوب می‌شوند.

۴- ما در طول تاریخ علیه دشمن مشترک مبارزه کرده‌ایم و پیروزی یکی از ما، پیروزی دیگری نیز بود و ما در طول تاریخ متحد و متفق هم‌دیگر بوده‌ایم و همیشه در جنگ‌ها دست‌کمک به طرف یکدیگر دراز کرده‌ایم. صلح و ثبات برای ایران به همان اندازه ارزش دارد که برای ارمنستان مهم بوده. در عصر معاصر و امروز هم، صلح و امنیت ایران برای ارمنستان اهمیت حیاتی دارد، یعنی آنچه که در ایران اتفاق می‌افتد مستقیماً متوجه ارمنستان خواهد شد و بالعکس.

۵- موقعیت جغرافیایی خاص ایران و ارمنستان که هر کدام نقش گذرگاه برای یکدیگر دارد، یکی دیگر از عوامل نزدیکی دو کشور است. تفاوت‌های دینی و مذهبی بین دو کشور نه تنها مانع روابط و گسترش دو کشور نیست، بلکه فرصتی است استثنائی برای توسعه گسترش مناسبات بین دو کشور.

توجه داشته باشید؛ برای ایران اسلامی که

خدمت همکاران و دوستان سلام عرض می‌کنم. همان‌طور که قبلاً قرار گذاشته بودیم سخنرانی من بیش‌تر بر روابط دوجانبه متمرکز است. البته در حاشیه می‌توانم در مورد مسائلی که مطرح شد به صورت گذرا صحبت کنم ولی چون دلیل جمع شدن ما در این‌جا بیستمین سالگرد برقراری روابط دو جانبه بین ایران و ارمنستان است که تقریباً با فاصله چند ماه بعد از کسب استقلال ارمنستان صورت پذیرفت، سخنرانی امروز را اختصاص می‌دهم به این امر بسیار مهم در حیات سیاسی و اقتصادی ارمنستان.

اصولاً گفته می‌شود که روابط ارمنستان و ایران پشتوانه چند هزارساله تاریخی دارد و اگر بخواهیم به صورت مختصر تعریفی از این پشتوانه داشته باشیم باید به موارد زیر اشاره کنیم:

۱- ارمنه و ایرانیان دارای تاریخ مشترکی هستند. این دو از دیرباز در کنار یکدیگر زندگی کرده‌اند و اگر به قدیمی‌ترین نقشه‌های جغرافیایی جهان و یا منطقه نگاه کنیم می‌بینیم ایران و ارمنستان همیشه در کنار هم بوده‌اند. ما همسایگان دیگری هم داشته‌ایم که می‌توان گفت همه بدون استثناء به تاریخ پیوسته‌اند، ولی ما دو کشور باز هم در کنار هم زندگی می‌کنیم و این مسأله بسیار مهمی است.

۲- ارمنه و ایرانیان از یک نژاد هستند و اشتراکات فرهنگی زبانی آن دو گواه این مطلب است. واژه‌های مشترک دو زبان فارسی و آرمی بیش از ۱۴۰۰ واژه است. هم ارمنه و هم ایرانیان واکنش‌های مشابهی نسبت به وقایعی که در اطراف و پیرامون خود به وقوع می‌پیوندد نشان می‌دهند. لذا علائم مربوط به زبان بدن یا زبان غیر محاوره‌ای برای هر دو یکسان است که خیلی کم‌تر اتفاق می‌افتد دو قوم یا دو ملت زبان بدن یا محاوره‌ای مشترک داشته باشند.

۳- حضور ارمنه در خاک پهناور ایران و

تمامی کشورهای همسایه‌اش اسلامی هستند همجواری با ارمنستان مسیحی فرصتی است برای نشان دادن تحمل‌گرایی جمهوری اسلامی ایران نسبت به دیگر ادیان، و همسایگی با ارمنستان به عنوان الگوی خوب گفت‌وگوی تمدن‌ها و رد فرضیه برخورد تمدن‌ها شمرده می‌شود.

ارمنستان هم به یمن همسایگی با ایران اسلامی، به دنیا ثابت کرد که مشکلاتی که با دیگر همسایگانش دارد، به هیچ وجه از جنبه دینی و مذهبی نیست. این موارد و بسیاری از موارد دیگر زمینه‌های مساعدی را برای همکاری‌های دو کشور فراهم کرده است و اینک در آستانه بیستمین سالگرد برقراری روابط سیاسی و دیپلماتیک بین دو کشور می‌توان به جرأت گفت که ایران و ارمنستان برای پیشرفت مناسبات دو جانبه از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند و سطح بالای روابط دو جانبه گواه این مدعاست.

سفارت ارمنستان اخیراً گزارش روابط بیست‌ساله ایران و ارمنستان را به صورت کتاب آماده نشر کرده است و در اوایل سال ۲۰۱۲ میلادی که مصادف است با بیستمین سالگرد برقراری روابط دو کشور، آن را به چاپ خواهد رساند. البته کتاب به زبان ارمنی است و ما سعی خواهیم کرد آن را به زبان فارسی ترجمه کنیم.

در مدت بیست سال گذشته پروژه‌های مشترک زیادی اجرا شده‌اند که هر کدام از آن‌ها

مبلغ حدود ده برابر آنچه که مسافری ایرانی می‌پردازند، وارد خاک ایران شوند. البته هم ایران و هم ارمنستان به نوبه خود خواسته‌اند شرایط یکسان برای اخذ ویزا برپا شود، ولی متأسفانه هنوز وضعیت قبلی ادامه دارد.

این‌ها موانعی است که با برطرف کردن آن‌ها می‌توان از ظرفیت‌های موجود برای همکاری‌های هرچه وسیع‌تر دوجانبه استفاده کرد.

سطح بالای روابط سیاسی دو کشور اقتضاء می‌کند روابط اقتصادی و بازرگانی ارمنستان و ایران رشدی قابل ملاحظه داشته باشد. ارمنستان و ایران می‌توانند مبادلات تجاری خود را به قدری افزایش دهند که ایران از ردیف هفتم تجارت خارجه ارمنستان، به مقام اول ارتقاء پیدا کند. روابط خوب سیاسی و استفاده از ظرفیت‌های بلا استفاده این فرصت را به ما می‌دهد.

این سخنرانی در تاریخ یکم آبان ماه سال جاری، در مرکز مطالعات قفقاز در همایشی که به بررسی روابط دوجانبه ایران و ارمنستان در بیست سال گذشته اختصاص داشت، ایراد شده است.

موجود نیست و این باعث شده است بیش از ۵۰۰ شرکت ایرانی در ارمنستان فعال باشند و کالاهای تولید شده در ایران، در بازار ارمنستان با کالاهای وارد شده از کشورهای خارجی رقابت کنند.

ایرانی‌ها برای دریافت ویزای سفر به ارمنستان، علاوه بر سفارت، می‌توانند به نقاط مرزی دو کشور هم در فرودگاه و هم در مرز زمینی مرقی، به صورت شبانه‌روزی و در روزهای کاری و تعطیلی حتی با خودروهای شخصی و با سایر وسایل نقلیه وارد شده و در قبال پرداخت ۷ الی ۸ دلار وارد ارمنستان شوند، در حالی که تفاوت‌های موجود در دو کشور از قبیل قانون حمایت از تولید کنندگان داخلی در ایران و غیره باعث شده است که هیچ شرکت ارمنستانی در ایران فعالیت نداشته باشد. در واقع می‌توان گفت بازار ۷۰ میلیونی ایران به روی تجار ارمنی بسته است. مسائلی که برای دریافت مجوزهای صدور کالاهای تولید شده در ارمنستان مد نظر گرفته شده است به قدری دست‌وپاگیر هستند که کم‌تر کسی از تجار ارمنی جرأت ورود به بازار ایران را دارد و تنها به تجارت به اصطلاح چمدانی بسنده می‌کنند.

این‌ها در واقع ظرفیت‌هایی است که نتوانسته‌ایم به آن‌ها دسترسی پیدا کنیم.

تجار و بازرگانان و جهانگردان ارمنستان برای ورود به خاک ایران تنها می‌توانند در ساعات کاری و در روزهای غیر تعطیل و در قبال پرداخت

نقش استثنائی در برگشت ناپذیری روابط دوجانبه دارند. پروژه‌های عظیمی که واقعا هم برای ارمنستان و هم برای جمهوری اسلامی ایران بسیار مهم هستند. از این قبیل پروژه‌ها هنوز هم در دست اجرا داریم و همان‌طور که آقای حق‌بین هم اشاره کردند زمانی که رئیس جمهوری ارمنستان به ایران سفر کرده بود و هشت سند به امضاء رسید، چند سند از این اسناد مستقیماً مربوط می‌شدند به پروژه‌هایی که واقعا تحول بسیار مهمی در روابط دوجانبه ایجاد خواهد کرد. از آن جمله احداث خط آهن بین ایران و ارمنستان و یا احداث خط لوله فراورده‌های نفتی و خط سوم انتقال برق و نیروگاه برق آبی مرقی و غیره...

ولی با وجود همه‌ی این تلاش‌ها هنوز هم ظرفیت‌های فراوانی باقی مانده است که دو کشور باید در شناسایی و استفاده مشترک‌شان بکوشند. درست است که در حال حاضر دو کشور در همه‌ی زمینه‌ها همکاری مشترک دارند و نمی‌توان گفت دست اندرکاران دو کشور غفلت کرده‌اند، ولی ظرفیت‌های بلا استفاده هنوز فراوان است.

دروازه‌های ارمنستان برای ورود تجار، بازرگانان و جهانگردان ایران کاملاً باز است و ایرانیان برای ثبت شرکت‌های خود در ارمنستان هیچ مشکلی ندارند.

همچنین هیچ مشکلی برای عرضه کالاهای تولید شده در ایران و دریافت مجوزهای لازم

عوامل بی‌ثباتی در قفقاز و رویکردهای امنیتی

محمود واعظی

به گذشته‌ی مرزها در این منطقه باشیم، می‌توان به دو فرض اشاره کرد:

الف: با نگاهی اجمالی روی نقشه می‌توان به ساختار اختیاری مرزهای داخلی در شوروی سابق پی برد. با گذشت زمان، اختلافات قومی همان‌گونه که دلیل جدایی اقوام از هم بود، سبب گسستگی در مرزهای اراضی آنان نیز شده است. به این لحاظ در صورتی که اختلافات مهار و کنترل نگردند، احتمال تغییرات مجدد در مرزهای موجود وجود دارد. این تغییرات می‌تواند پیامدهای منفی جدی برای ثبات منطقه داشته باشد. این نگرانی به دلیل وجود تعدادی از نواحی "خودمختار" قفقاز را بیش‌تر تهدید می‌کند.

ب: افزون بر این، پایه ریزی مرزها در بسیاری از جمهوری‌های جدیدالتأسیس که میراث مرزهای خارجی شوروی سابق است گاهی اوقات اهداف مشخصی را دنبال می‌کنند. چگونگی تحدید جمهوری‌های جدید، از آن جهت قابل بررسی است که کشورهایی پدید آمده‌اند که به نفوذ مردم خارج از مرزهای منطقه و همدمستی و کمک آن‌ها به عناصر تجزیه‌طلبی که در بعضی کشورها وجود دارند، و یا دست کم استفاده از روش‌هایی که بتواند بر قدرت مرکزی فشار وارد آورد، حساس هستند.^۵

• ناکارآمدی اقتصادی:

کشورهای قفقاز هر کدام با توجه به پتانسیل‌های خود به نوعی با فرصت‌هایی برای توسعه اقتصادی مواجه‌اند. انتخاب الگوهای توسعه اقتصادی نامناسب که منجر به شکوفایی اقتصادی و ارتقاء سطح زندگی مردم نشود، می‌تواند به افزایش بی‌ثباتی منجر شود. افزایش درآمد برخی از کشورهای منطقه از فروش منابع طبیعی نیز به اختلاف سطح زندگی مردمان این کشورها منجر شده و مهاجرت‌های ناشی از علایق اقتصادی را به وجود می‌آورد که در نتیجه به قطب‌بندی گروه‌های قومی تبدیل شده و می‌تواند امنیت منطقه‌ای را با تهدیداتی مواجه سازد.

با توجه به این که اقتصاد این جمهوری‌ها شدیداً به مسکو وابسته بود و پس از استقلال رهبران کشورهای استقلال یافته، سیاست‌های اقتصادی مشخص و مستقلاً را انتخاب نکردند، برخی از تحلیل‌گران اقتصادی نسبت به حل میان‌مدت ناکارآمدی ساختار اقتصادی اکثر کشورهای

اقلیت‌های زیادی در منطقه با وجود دارا بودن یک ملیت واقعی در سرزمین‌های جداگانه‌ای زندگی می‌کنند. سیاست‌های شوروی میان مردم یک قوم فاصله به وجود آورد و باعث شد مردم متعلق به یک قوم در دو کشور زندگی کنند. این‌گونه اختلافات عامل و زمینه‌ای است برای این که در آینده بحران‌هایی به وجود آید. این شرایط در واقع نتیجه این واقعیت است که بسیاری اقلیت‌ها و ملیت‌های ظاهری خواستار جدایی از مناطق خودمختار و یا مراکز هستند که از سوی آن‌ها اداره می‌شوند.^۱ ایالت چچن-اینگوش ترکیبی از چچن‌ها و اینگوش‌ها بود که برای اولین بار در سال ۱۹۳۴ توسط شوروی سابق ایجاد شد. در دسامبر ۱۹۹۴ این دو جمهوری از یکدیگر جدا شدند. دلیل اصلی این جدایی عدم تمایل اینگوش‌ها به جدایی از روسیه و در مقابل، تلاش چچنی‌ها برای کسب استقلال و جدایی از ترکیب روسیه بود. از جمعیت ساکن در داغستان، به دلیل نداشتن گروه‌های قومی شناخته شده و برجسته و با وجود بیش از ده اقلیت ناشناخته، به عنوان مردم داغستان یاد می‌شود.^۲ جمهوری قاراجای - چرکس، همانند داغستان، تمام عناصر بالقوه درگیری‌های بین قومی را داراست. اگرچه تاکنون مناقشه‌ای در این جمهوری به وقوع نپیوسته است. در این جمهوری خودمختار، سه ملیت متفاوت که هیچ‌کدام اکثریت ندارند در مقابل خواست‌های یکدیگر قرار دارند. ۴۲ درصد جمعیت جمهوری، روس‌ها هستند در حالی که قاراجای‌ها ۳۲ درصد، و بقیه را هم چرکس‌ها تشکیل می‌دهند.^۳ به طور واضح باید گفت که تمامی ملت‌های منطقه قفقاز شمالی در آینده می‌توانند منشاء بی‌ثباتی و بحران شوند، چرا که همان‌طور که ذکر شد بدر اختلاف در این منطقه وجود دارد.^۴

• اختلافات مرزی و تأثیر آن بر اقوام و ملیت‌ها: مرز کشورهای جدید در قفقاز همانند بقیه جمهوری‌های مستقل شده، همان مرزهای داخلی بین جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی است که پس از استقلال، خطوط مرزی کشورهای استقلال یافته را تشکیل می‌دهند. از طرفی، در برخی از این کشورها، خطوط مرزی با کشورهای همسایه، همان مرزهای اتحاد جماهیر شوروی با همسایگان سابق است. اگر به دنبال روشن ساختن آینده‌ای محتمل از نظر امنیتی، با توجه

حضور و نفوذ طولانی حکومت شوروی در قفقاز پیامدهای دو سویه‌ای در بر داشت که از یک سو هویت تاریخی آنان را متزلزل ساخت و از سوی دیگر سبب بر هم خوردن بسیاری از هنجارهای فرهنگی و محیط طبیعی و جغرافیایی گردید.

عوامل داخلی ناامنی

وضعیت و شرایطی که قفقاز جنوبی و قفقاز شمالی با آن مواجه هستند حکایت از آن دارد که تهدیدات و واگرایی‌هایی که منطقه با آن مواجه است بسیار متنوع و متعددند. انواع تهدیدهای امنیتی را می‌توان در قوم‌گرایی، اختلافات مرزی، ناسیونالیسم افراطی، جدایی‌طلبی، نابرابری‌های اقتصادی و تورم بسیار بالا جست‌وجو کرد، که تعدادی از آن‌ها باعث بی‌ثباتی در نقاط مختلف قفقاز شده است.

• اختلافات قومی:

مردم قفقاز علاوه بر این که با چالش‌های سیاسی و اقتصادی مواجه‌اند، به دنبال بازبانی حس هویت ملی خود نیز هستند. گرچه این موضوع خود به دلیل تأثیرات طولانی دوران استبداد فرهنگی حاکمیت شوروی سابق بر این اقوام، با چالش‌هایی مواجه است.

حضور و نفوذ طولانی حکومت شوروی در قفقاز پیامدهای دو سویه‌ای در بر داشت که از یک سو هویت تاریخی آنان را متزلزل ساخت و از سوی دیگر سبب بر هم خوردن بسیاری از هنجارهای فرهنگی و محیط طبیعی و جغرافیایی گردید. استقلال این جمهوری‌ها باعث بیداری این ملت‌ها و احیای فرهنگ و تاریخ آن‌ها شد. قفقاز از حیث مسأله ارتباطات و از نظر جغرافیایی در منطقه مناسبی قرار گرفته و با کشورهای همسایه خود از لحاظ فرهنگی، تاریخی، نژادی، زبانی و مذهبی احساس نزدیکی می‌کند. احیای هویت فرهنگی و تاریخی این کشورها که بسیار با اهمیت تلقی می‌شود در مواقعی باعث بروز اختلاف میان جمهوری‌های همسایه می‌شود.

تقسیمات کشوری در قفقاز در دوران اتحاد جماهیر شوروی در راستای سیاست خاصی تنظیم شده بود. این تصمیمات بر اساس سیاست «تفرقه بینداز حکومت کن» استوار بود که جمعیت‌های ناهمگن را ادغام و قبایل خویشاوند و کاملاً وابسته به یکدیگر را از هم جدا می‌کرد.

قققاز، اظهار بدبینی می‌کنند. گامپل معتقد است رفع مشکلات اقتصادی این کشورها به مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، فرهنگی، سیاست داخلی و روابط بین‌الملل بستگی دارد. یا به اعتقاد نیکلای شیسلیف این جمهوری‌ها برای برون‌رفت از وضعیت نامناسب اقتصادی نیاز به کمک‌های اقتصادی خارجی برای حداقل ۲۰ سال دارند.^۶ رقابت برای دست‌یابی به منابع نفت و گاز دریای خزر نیز می‌تواند تنش‌هایی را همراه داشته باشد. اگر درآمدهای حاصل از فروش نفت صرف خریدهای نظامی به منظور رسیدن به اهداف سیاسی و رقابت‌های منطقه‌ای شود، توازن منطقه به هم خواهد خورد و بی‌ثباتی حاکم خواهد شد. استفاده ایزاری از اقتصاد به ویژه نفت، و دادن

را در راه جنگ صرف کنند. شکاف‌های موجود و استمرار فقر، تأثیر نامطلوبی بر روابط درون‌نژادی و درون قبیله‌ای این جوامع داشته است. زیرا ظرفیت‌های اقتصادی به طور یکسان در میان گروه‌های نژادی توزیع نشده است. قول‌هایی که دولت‌های این کشورها برای ایجاد تغییرات اساسی در شرایط اجتماعی و اقتصادی داده‌اند هنوز محقق نشده است. آذربایجان به امید کسب درآمدهای نفتی کلان، انتظارات شهروندان خود را برای آینده بسیار بالا برده است. درآمدهای نفتی در میان‌مدت می‌تواند از نگرانی عمومی بکاهد اما در درازمدت اگر مدیریت نشود، باعث افزایش شکاف میان ثروتمندان و فقرا می‌شود و نارضایتی نسبی ایجاد

کرد، همان‌گونه که اخیراً در گرجستان شاهد آن بودیم. اگر این درآمدها کم‌تر باشد و مردم نسبت به وعده‌های دولت‌های خود بدبین شوند و آینده روشنی برای خود ترسیم نکنند، خشم و نارضایتی عمومی برانگیخته خواهد شد.^۷ تحولات سریع و فشارهای اقتصادی منجر به افزایش فساد مالی شده و متعاقب آن تأثیر سویی بر امنیت خواهد گذارد. فشار مالی یکی از مهم‌ترین موانع اصلاحات و ثبات طولانی مدت و عامل مهمی در توزیع ناعادلانه ثروت محسوب می‌شود. هر چند فساد مالی در دوره شوروی تا اندازه‌ای از بین رفته بود اما بعد از دست‌یابی این کشورها به استقلال، رشوه خواری و سایر جوانب فساد اداری، به راهی مطمئن برای تضمین درآمدهای کافی در محیط بی‌ثبات اقتصادی تبدیل شده است. نگرانی موجود در این زمینه این است که مافیای اقتصادی در جهت دست‌یابی به قدرت به راه‌هایی متوسل شود که منجر به تشدید منازعات گردد.

بنابراین در منطقه قفقاز برای تضمین مبارزه علیه فساد مالی سازوکارهایی نیاز است. تا زمانی که این معضل وجود داشته باشد نه تنها به عنوان یک مشکل سیاسی باعث طبقاتی شدن جامعه می‌شود بلکه راه ورود سرمایه گذاری خارجی را نیز می‌بندد.^۸

ادامه در شماره آینده، منبع: مرکز هم‌اندیشی استادان و نخبگان دانشگاهی

امتیاز به کشورهای خارجی برای حل مناقشات به نفع خود، عامل دیگری برای رقابت قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است که می‌تواند موجب بی‌ثباتی در منطقه شود. از طرف دیگر در دوران حکومت شوروی، منطقه قفقاز از سوی حکومت به صورت محدود کمک‌های اولیه زندگی و خدمات اجتماعی دریافت می‌نمود که البته وضع قابل قبولی برای مردم منطقه نبود و مردم با مشکلات فراوانی زندگی می‌کردند. پس از فروپاشی شوروی و حرکت کشورهای استقلال یافته به سوی نظام‌های اقتصادی مستقل، شکاف‌های اقتصادی زیادی در این کشورها به وجود آمد. در نتیجه‌ی این دگرگونی‌ها در نظام اقتصادی، درآمد اکثریت مردم به شدت کاهش یافت، به طوری که در برخی از این کشورها طبقه‌ای از مردم آرزوی زندگانی توأم با مشکلات دوران شوروی را داشتند. اقلیتی هم در هر یک از کشورهای منطقه به وجود آمد که در نتیجه‌ی این تحولات اقتصادی به سرعت به ثروت‌های کلان رسیدند. به همراه این شکاف‌ها، بحران کشورهای گرجستان و آذربایجان و ارمنستان دولت‌های این کشورها را مجبور کرد که درصدی از درآمدهایشان

می‌کند.

• نابرابری اقتصادی و شکاف‌های اجتماعی:

در کشورهای قفقاز، وعده‌های دولت‌ها برای آینده‌ای روشن جهت توزیع مجدد ثروت و بالا بردن قدرت اقتصادی، انتظارات زیادی را در میان گروه‌های نژادی و اجتماعی ایجاد کرده است. اگر به هر دلیلی این قول‌ها محقق نشود و انتظارات اجتماعی برآورده نشود تنش‌های اجتماعی پدید خواهند آمد. این مسأله در مورد کشور آذربایجان بیش‌تر صادق است چون مردم این کشور به اجرای پروژه‌های نفت و گاز و کسب درآمدهای کلان امیدوارند.

سؤالی که در مورد آینده‌ی قفقاز مطرح است عبارت از این است که مردم تا چه مدت با وعده‌های آینده اقتصادی درخشان، آرام نگه داشته می‌شوند. حتی اگر کسب درآمدهای نفتی در آذربایجان و حق ترانزیت و دیگر درآمدها در ارمنستان و گرجستان به اندازه‌ی پیش‌بینی شده باشد، اما تا وقتی مردم به طور محسوس از آن بهره نبرند و بین مردم این باور به وجود آید که دولت در اداره و هزینه درآمدها با مشکل مواجه است تنش‌ها و اعتراضات عمومی بروز خواهد

بی‌نوشت‌ها:

- ۱- آیدین مصطفی، ریشه‌های داخلی بی‌ثباتی در آسیای مرکزی و قفقاز، فصل‌نامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، وزارت امور خارجه، تهران، سال دهم، دوره سوم، شماره ۳۶، زمستان ۱۳۸۰، صص ۴-۱۶۳.
- ۲- همان، صص ۱۶۵.
- ۳- گلدنبرگ سوزان، بحران‌های قفقاز شمالی: غرور ملت‌های کوچک قفقاز و ناپایداری‌های دوران پس از شوروی، ترجمه بهرام امیراحمدی، فصل‌نامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، تهران، وزارت امور خارجه، سال پنجم، دوره دوم- شماره ۱۵، پاییز ۱۳۷۵، صص ۳۵۸-۳۵۵.
- ۴- برای آگاهی بیش‌تر رجوع شود به: مناقشه قره‌باغ، میراثی از چالش‌های قومی شوروی، محمود واعظی، مجله آسیای مرکزی و قفقاز، ویژه‌نامه امنیت در قفقاز جنوبی - وزارت امور خارجه، تهران، سال یازدهم، دوره سوم، شماره ۴۲، تابستان ۱۳۸۲، صص ۴۰-۱۵.
- ۵- جلالی محمد رضا، قفقاز و آسیای مرکزی: ورود به صحنه و ترکیب‌بندی مجدد فضای ژئواستراتژیک، فصل‌نامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سال سوم، دوره دوم، شماره ۶، پاییز ۱۳۷۳، صص ۱۱۹-۱۱۷.
- ۶- Werner Gumpel, *Economic and Political Development in the Central Asia Turkish Republic*, Eurasian Studies Summer, 2011, pp. 40-43.
- ۷- مؤسسه رند، اهداف و منافع غرب در منطقه خزر: نقش قدرت‌های خارجی، مؤسسه مطالعات دریای خزر (تهران): مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، (۱۳۸۱) صص ۷-۶.
- ۸- مصطفی آیدین، ریشه‌های داخلی بی‌ثباتی در آسیای مرکزی و قفقاز، پیشین، صص ۱۷.

احتمال خروج حزب ارمنستان مرفه از ائتلاف حاکم

گایانه آبراهامیان

خبرهای منتشر شده درباره جدایی حزب /ارمنستان مرفه از حزب جمهوری ارمنستان که در چند روز اخیر مهم‌ترین موضوع مورد بررسی در سیاست داخلی ارمنستان بوده، هنوز به تأیید نهایی نرسیده است. اما کارشناسان سیاسی معتقدند که با توجه به اظهارات روبرت کوچاریان، رئیس‌جمهور

سابق، در مورد بازگشت به دنیای سیاست، احتمال خروج حزب /ارمنستان مرفه از ائتلاف این بار بیش‌تر است.

از آغاز هفته در مطبوعات خبرهایی منتشر شده که سرژ سرکیسیان برای موضع‌گیری حزب /ارمنستان مرفه در انتخابات ریاست جمهوری آینده برای حمایت از نامزدی وی زمان تعیین کرده است. هوانس ساهاکیان، از نمایندگان حزب جمهوری ارمنستان، روز سه‌شنبه در گفت‌وگوی مطبوعاتی تأیید کرد که نشست هیأت اجرایی حزب جمهوری ارمنستان "که باید تصمیم کلی بگیرد" روز پنج‌شنبه برگزار خواهد شد. چنین وضعی در آغاز امسال نیز به وجود آمده بود، اما حزب ارمنستان مرفه از ائتلاف خارج نشد، بلکه ترجیح داد با داشتن همکاری با ائتلاف را امضا کند که بر اساس آن نیروهای تشکیل دهنده ائتلاف موظف به حمایت از سرژ سرکیسیان در انتخابات آینده شدند. اما پس از فعال شدن روبرت کوچاریان اوضاع تغییر یافت. همایاک هوانسیان، رئیس انجمن سیاست‌دانان گفت: «اکنون اوضاع تغییر

یافته و در این اوضاع، امکان خارج شدن حزب /ارمنستان مرفه وجود دارد. بازگشت کوچاریان محاسبات حکومت را بر هم می‌زند، رقابت سیاسی را تشدید می‌کند و از این نظر می‌تواند مثبت باشد». اما گروهی دیگر از کارشناسان سیاسی یادآوری کردند که گاییک زاروکیان، رهبر حزب ارمنستان مرفه، که فردی ثروتمند است با بیرون آمدن از ائتلاف به کسب و کار خود لطمه خواهد زد (چنان که در مورد خاچاتور سوکیاسیان سرمایه‌گذار معروف که در ۲۰۰۸م. از اپوزیسیون حمایت کرد، چنین شد)، و این ریسک بسیار بزرگی است. آن‌ها با توجه به این معتقدند که تنها می‌خواهند حزب ارمنستان مرفه را "به اپوزیسیون به مأموریت بفرستند" و با این کار خطر کنگره ملی ارمنی را خنثی کنند. صرف نظر از همه سناریوها، یرواند بوزویان، تحلیلگر سیاسی مستقل، معتقد است که خروج یا «خراج» حزب /ارمنستان مرفه از ائتلاف "اشتباه استراتژیکی بزرگی خواهد بود و این کار به نیرومندتر شدن این حزب خواهد انجامید".

دو سال از امضای توافق‌نامه همکاری ارمنستان - ترکیه گذشته اما هیچ نتیجه‌ای به دست نیامده است

سیرانوش گئورگیان

هنوز هیچ پیشرفتی در جهت عادی سازی روابط دو کشور به دست نیامده است. روبرت ملکونیان، ترک‌شناس، بر این عقیده است که با این حال ارمنستان بیش از ترکیه از این روند سود برد.

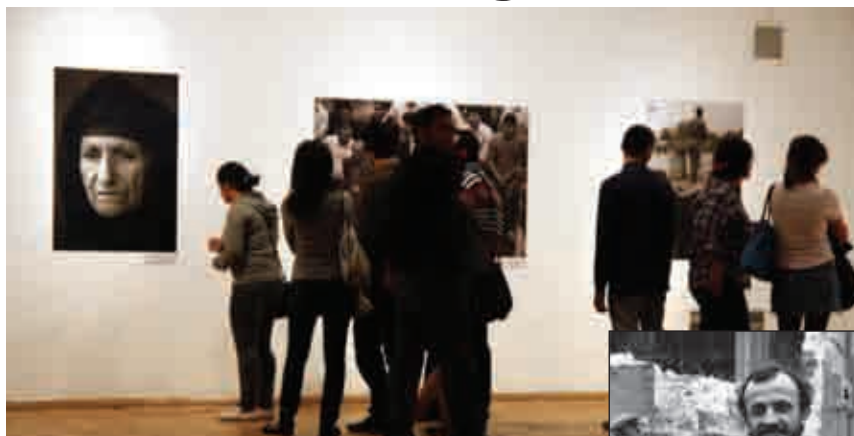
او اگرچه معتقد است که در روند همکاری ارمنستان - ترکیه برنده و بازنده‌ای وجود ندارد، اما تأکید دارد که ارمنستان برخلاف ترکیه توانست به دولت‌های بزرگ نشان دهد که یک همکار سازنده و مسؤولیت‌پذیر است. هفت ماه پس از امضای توافق‌نامه همکاری ارمنستان - ترکیه در ۲۰۰۹م. در زوریخ (که بر اساس آن باید روابط دیپلماتیک برقرار شود و مرز بسته ارمنستان و ترکیه گشوده شود) سرژ سرکیسیان، رئیس‌جمهور ارمنستان، روند تصویب توافق‌نامه در مجلس را متوقف کرد و گفت ترکیه آماده نیست بدون پیش‌شرط آن را ادامه دهد. ملکونیان با تحلیل اثرات مثبت و منفی این توافق‌نامه در گفت‌وگویی در روز دوشنبه گفت سیاست ترکیه مبنی بر «اختلاف

زدایی با همسایگان» شکست خورده و ترکیه نه تنها مسائل موجود با ارمنستان را حل نکرده بلکه در حال حاضر سوریه و قبرس را نیز به جنگ تهدید می‌کند. غیر از آن، به عقیده ملکونیان، در روابط ترکیه - آذربایجان نیز تشنج دیده شده. ملکونیان گفت: «این که در پی این روند، تشنجاتی در روابط ارمنستان - دیاسپورا به وجود آمد نیز برای ارمنستان منفی بود، اما می‌توان گفت اکنون این تشنجات برطرف شده است». به گفته‌ی این ترک‌شناس، موضوع پس‌گرفتن امضای توافق‌نامه همیشه در دستور کار قرار دارد، زیرا حالت "توقف" نمی‌تواند "تا ابد باقی بماند". وی گفت: «پس‌گرفتن امضاها می‌تواند در هر آن و بسیار غیرمنتظره روی دهد». او در عین حال اظهار داشت که با توجه به اوضاع ژئوپولیتیک کنونی که روابط ارمنستان و ترکیه چندان در اولویت قرار ندارد "هنوز وقت اقدام‌های قاطع نیست".

امروز درست دو سال پس از امضای صورت‌جلسه همکاری ارمنستان و ترکیه،

روبن مانگاساریان؛ عکاس تاریخ استقلال ارمنستان

زلزله در سال ۱۹۸۸، یکی زلزله‌ای طبیعی در دومین شهر بزرگ کشور، گیومری، که به زمین لرزه /سپیتاک مشهور شد و دیگری زلزله‌ای سیاسی که جنبش استقلال طلبانه قره‌باغ بود، نشانه‌های درد زایمان این دوره جدید در تاریخ کشور کوچک ارمنستان بود. دوربین مانگاساریان همه جا شاهد این تولد دردناک بود و عکس‌های او از این دوره در سال ۱۹۹۲ در نمایشگاهی تحت عنوان راه استقلال به نمایش گذاشته شد و بر سراسر کار و نگرش زیبایی‌شناسی او به عنوان عکاس و روزنامه‌نگار، سایه انداخت.

مانگاساریان از سال ۱۹۸۵ کارش را با آژانس‌های خبری مهم دنیا، از جمله دفتر نووستی فوتو در ایروان، آغاز کرد. او در سال ۲۰۰۹ در ۴۹ سالگی، در حالی که

از ۱۴ اکتبر تا ۵ نوامبر نمایشگاه آثار عکاسی سال‌های

۱۹۸۸ تا ۱۹۹۴ روبن مانگاساریان تحت عنوان راه استقلال در موزه هنرهای نو و تجربی ایروان برگزار شد.

روبن مانگاساریان در سال ۱۹۶۰ در ایروانی کم‌وبیش لیبرال و مدرن به دنیا آمد، در شهری متفاوت از آنچه در دهه‌ی بعد دوربینش شاهد آن بود. نگاه امروزی و پیشرو او نمونه رویکرد نسلی بود که بستر ساز سقوط اتحاد شوروی شد، و رویای ارمنستان مستقل را تحقق بخشید. دو

در اوج زندگی خلاقه خود بود، از دنیا رفت. نمایشگاه گفته شده را بنیاد یادبود روبین مانگاساریان برگزار کرد. این سومین نمایشگاه او پس از مرگ نابهنگامش بود. برادر او تیگران مانگاساریان که عضو بنیاد است می‌گوید: «در سال‌های ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۴ روبین تجربه کافی داشت و با کارش بسیار حرفه‌ای برخورد می‌کرد. شب و روز عکس می‌گرفت و حاصل این تلاش شبانه‌روزی بایگانی بزرگی است از ده‌هزار عکس از جنبش قره‌باغ، زمین‌لرزه/سپیتاک، و جنگ». آرشویی گران‌بها که برای تاریخ‌نگاران و دوستداران هنر عکاسی به یک اندازه ارزش دارد.

از میان ترجمه‌های ادبیات ارمنی در نشریه خوشه

شماره‌های قدیمی مجله خوشه را که ورق می‌زنیم، تلاش نویسندگان و مترجمان ارمنی را برای معرفی شعر و ادب ارمنی به خوانندگان فارسی زبان مشاهده می‌کنیم. بستر این کوشش البته استقبال مخاطبان و ناشران مجله نیز بوده است، و همین‌طور رابطه نزدیک میان اهل ادب ارمنی و فارسی. دو نمونه از ترجمه اشعار نویسندگان ایرانی ارمنی را که هر دو سال‌هاست زندگی را وداع گفته‌اند به عنوان نمونه تقدیم خوانندگان هویس می‌کنیم.

آرام گارونه

غروب

موج در موج
افق همچون گونه‌های گل‌گون راهبه‌ای به سرخی
نشست
و کبوتران
در دریای آخرین اشعه خورشید
پرهای خود را به رنگ آغشتند
و بر ساحل نزدیک‌ترین رود فرود آمدند.

شامگاه، آرام، چون عطر مقدس کندر
شه‌بال گسترده بریست
بر خاک نشست و به مهربانی
همه چیزی را در کنار گرفت

گل‌ها از رنج آه کشیدند
و شامگاه چون دل‌داده‌ای از خود شده از خود
برفت
ستارگان، در سکوت به آسمان خندیدند
و افق از آمرزش لبریز آمد.

ترجمه: داوید خاچاطوریان
دوهفته‌نامه خوشه-اردی‌بهشت ۱۳۴۷

زوریک میرزیانیانس

واپسین جام

دیرگاه است. و تاریک
بی‌اعتنا و بی‌چشمداشت به دیدار آشنایی،
دیگر باره قدم بزنگی می‌گذارم
همان گونه که ناشناس آمده‌ام - ناشناخته می‌روم
بی آن که سخنی از عشق و سوزسازش به زبان
آرم.

آخرین ناله، همچون شب تار
آخرین سخنان، و تبسم پنهان
در این نور رنگ پریده رویایی بیش نیست
با این همه عمر درخشان را باز نخواهی یافت.

و به کجا رفتند یاران من،
مگر همگان ناپدید شدند؟
در بزم پرشکوه شما، دیر کرده‌ام؟
واپسین جام را با من بنوشید
جامی که مشتاقانه از آن سرمست شده‌ایم
و با شادی و نشاط روح خود را صیقل
داده‌ایم...